

zavrača idejo totalne revolucije, saj ta koncept dopušča samo teološki pomen, tako kot vstop Jezusa v zgodovino, ki je v očeh verujočega temeljito spremenil posvetno eksistenco. Liberalni revolucionarji ne verjamejo v popoln obrat. Zvzemajo se za načelno, vendar parcialno demontažo in obnovo družbe. V razmerah novih revolucij bi morali poleg uvedbe tržno, pravno in lastninsko usmerjenih razvojnih programov reforme doseči tudi široko podporo ljudstva, da bi razbili korumpirano birokracijo in ekonomsko strukturo. Zgled liberalne revolucije je ameriški New Deal in državljansko gibanje šestdesetih let. Ackerman zavrača idejo velikega evropskega liberala Hayeka, da je uvajanje socialnih pravic uvod v suženjstvo.

Ackerman zaključuje s prepričanjem, da zlom komunizma ni pripeljal do konca zgodovine, pač pa je zaključil bratsko vojno med dvema vejama evropskega razsvetljenstva. Prepričan je, da obstajajo skupne točke med liberali in komunisti: ločitev cerkve od države, odprava tradicionalnih kast, spolne in rasne hierarhije ter tujemrznega nacionalizma, boj za socialno pravičnost. Po njegovem mnenju je Fukuyama s svojo tezo prišel tisoč let prezgodaj.

Ackermanova razmišljanja vnašajo svež veter v doktrino liberalizma, saj se zdi, da je ideja revolucije povsem sprta z idejo liberalizma in gladkega toka dogodkov. Videti je treba, da Ackerman predlaga predvsem to, da se tudi liberali kaj naučijo iz leta 1989 in celega stoletja. Liberalizem je razen ob uvedbah v Franciji in ZDA stavil na svojo naravno moč, kar je bila vedno le moč centra: Velike Britanije, ZDA, NATO. V Nemčiji se je liberalizem v večinsko filozofijo uvedel z okupacijo. V donedavno NDR se uvaja na podoben način. Liberalizem se širi s puči, zasedbami, revolucijami ipd. V tekmovanju s socializmom je potegnil kratko, ker se ni zanimal za ljudi. Ackerman predlaga inovacije. Predlaga zasedbo celotnega polja, ki ga je doslej obvladoval socializem: vključno s pojmom revolucije, dela z množicami in reševanjem socialnih problemov.

Delo je bilo napisano v času, ko se je se zdelo, da liberalizem lahko kaj pomeni vzhodni Evropi. Danes je že jasno, da je bila reaktivacija ideologije v zatonu pred-

vsem plod nezadovoljstva z realnimi socializmi na vzhodu. Na zahodu že dolgo ni več atraktivna, čeprav še vedno vlada. V tem času se je namreč tudi socializem obnovil – hitreje in bolj prepričljivo mu je namreč uspelo prebaviti liberalizem in ga vgraditi v lastne kontekste, kot je uspelo liberalizmu požreti socializem.

Primož JUŽNIČ

Evropeizacija kmetijstva

Danica FINK-HAFNER

Slovensko kmetijstvo in Evropa

Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana 1995

Leta 1995 je izšla knjiga mlajše slovenske družboslovne raziskovalke Danice Fink Hafner, ki jo je založilo Znanstveno in publicistično središče v Ljubljani. Avtorica se je lotila zanimivega področja – kmetijstva in ga obravnavala kot politologinja, predvsem kot študijo različnih politik (policy analysis). Za svojo študijo je pridobila vrsto različnih finančnih sredstev ter študij virov kombinirala z empiričnimi študijami v Sloveniji in Evropski zvezi in z intervjuji tistih, ki vodijo kmetijsko politiko ali vplivajo (lobiji) nanjo.

Izbira in kombinacija različnih metodoloških postopkov se kaže kot zelo posrečena. Avtorica izhaja iz dejstva, da vprašanje skupnih kmetijskih politik (znanih kot CAP – Common Agriculture Policy) ni zgolj upravljanje določenega sektorja znotraj Evropske zveze (EZ) (str. 59). Zajema namreč osrednja vprašanja svetovnega gospodarstva in s tem tudi vprašanja svetovnih političnih razmerij. Kar je seveda posebej pomembno za Slovenijo, je to, da gre pri CAP-u in zaščiti kmetijstva za eno glavnih ovir pri morebitni razširitvi Evropske zveze na vzhod (str. 83). »Vprašanje uveljavljanja interesov postsocialističnih držav je znotraj Evropske zveze po prvotni evforiji ob padcu berlinskega zidu postalo obrobno.« (str. 15)

Te države se morajo danes same usposo-

biti za uveljavljanje svojih interesov znotraj Evropske zveze. Osnova za to pa je poznavanje razmer znotraj nje, poznavanje interesov pomembnih sektorjev in lobijev. Študija Fink-Hafnerjeve, ki se ukvarja z enim najpomembnejših sektorjev – kmetijstvom –, je torej tudi primer za obravnavo drugih področij.

Večina analitikov, ki se ukvarja z možnostjo razširitve Evropske zveze na vzhod, ugotavlja, da je skupna kmetijska politika, kot jo poznamo danes, ena največjih ovir za tako razširitev. Uporaba sedanje oblike CAP-a za države, kot so Madžarska ali Poljska, bi že tako velike stroške (po mnenju mnogih prevelike) delovanja Evropske zveze v kmetijstvu zelo povečala. Po drugi strani pa ni mogoče pričakovati posebno hitre spremembe politik na tako občutljivem področju, kot je kmetijstvo.

Sestav in prednostne naloge slovenske kmetijske proizvodnje, predvsem pa število prebivalcev, ki živijo od kmetijstva, so drugačni od drugih držav, ki so podpisale sporazum z Evropsko zvezo. Toda iz knjige je videti, da tega tisti, ki bistveno vplivajo na izvajanje CAP-a v EZ, ne vedo. Premajhna obveščenost o Sloveniji, ta zvezda stalnica slovenske zunanje politike, je očitna tudi pri kmetijstvu. Klasične poti, kot so npr. diplomatska predstavništva, tej nalogi – informiranju – očitno niso kos. Avtorica na tej točki, posebno po izjemno zanimivi analizi sistema lobiranja v EZ, podaja tudi več konkretnih predlogov, kako bi lahko Slovenija organizirala svoj sistem lobiranja v EZ. Že analiza, podana v knjigi, pojasnjuje elemente in temelje strategije, ki bi jih Slovenija v kmetijstvu morala ubrati pri približevanju EZ. Tudi prikaz delovanja nekaterih drugih držav (Madžarske) je zelo informativen.

Avtorica je namreč dobro zadelo bistvo razlike med Evropsko komisijo, kot izvršilno institucijo Evropske zveze in vladami posameznih držav. Na delovanje Evropske komisije politične stranke nimajo neposrednega vpliva in tudi sami uslužbenci Evropske komisije nimajo neposrednih stikov z njima ali z drugimi politikami. Zato so pri svojem delu toliko bolj odvisni od različnih lobističnih organizacij in strokovnjakov, njihovo delo celo na različne načine spodbujajo in institucionalizirajo. Takšna izmenjava mnenj in stališč je veliko

pomembnejša od t.i. uradnih stikov, ki so omejeni na Evropski svet in seveda Evropski parlament. Slovenska zunanja politika bi morala to dejstvo bolj upoštevati pri odločanju o poteh za stike z Evropsko komisijo, in tu prikazana študija je v tem smislu zanj zelo informativna. Drugi element, glede katerega so evropske institucije vse bolj občutljive, pa je javno mnenje v Evropi. Če je še pred leti evropsko združevanje bilo bolj proces političnih elit in širše javnosti skorajda ni zanimalo, se je to zadnja leta spremenilo. Kmetijstvo pa je za javno mnenje občutljiva tema v vsej Evropi.

Prikaz lobiranja v Evropski zvezi je torej ne samo izvrstno prikazan, temveč tudi korektno izpeljan na konkretnem primeru kmetijstva. Tu je lobiranje bistveno, saj gre za velike vsote, ki se od evropskih davkoplačevalcev, prek institucij Evropske zveze, predvsem Evropske komisije, prelivajo k proizvajalcem hrane v državah Evropske zveze. Namenoma uporabljam izraz proizvajalci hrane, saj vse več kritikov CAP-a opozarja, da celotni CAP temelji na mitu, ki ne ustreza več dejanskim razmeram. CAP, ta »evropski model« kmetovanja, pomembno temelji na družinski kmetiji in vsebuje pomembne kulturne in zgodovinske razsežnosti. Vendar je imel dosednji CAP tudi vrsto negativnih posledic. Goljufije, ki sicer odnašajo milijarde ekujev, so postale tako množične, da je boj proti zlorabam, predvsem subvencij kmetijske proizvodnje, postal ena prednostnih nalog Evropske komisije na tem področju. Vendar goljufije, kot so prevažanje živine z ene strani na drugo stran meje in tako pobiranje dvojnih subvencij, niti niso tako bistvene. Hujši pojav so organizirane kriminalne združbe, ki zlorabljajo pomanjkljivosti CAP-a in spreminjajo v zločin tisto, kar naj bi ščitilo evropske kmetovalce. Omenimo samo »hormonsko mafijo«, ki se, da bi zaščitila svoje dobičke, ne ustavi niti pred umori nezaželenih prič.

Zato gredo tudi prenovitvena prizadevanja (spreminjanje CAP-a) predvsem v eno smer. Izboljšanje kakovosti hrane in s tem tudi zaščita evropskega potrošnika. Ni skrivnost, da si zato prizadevajo nove članice EZ, pri katerih je tovrstna osveščenost veliko večja kot drugje v Evropi. Ne gre

samo za enostavno izboljšanje standardov, temveč za temeljit zasuk. Komisar za kmetijstvo v Evropski komisiji Franz Fischler (Avstrijec) ga je označil takole: »posebna kakovost, ki jo bodo kmetje vedno bolj ponujali, je »naravna« ali »biološka« hrana, proizvedena brez umetnih gnojil in pesticidov ali samo z njihovo najmanjšo količino.« (Govor na konferenci FAO, 21/10/1995, Rim). Ali lahko slovensko kmetijstvo odgovori prav na te izzive, verjetno zanima tudi slovenskega potrošnika.

Naj mi bo na koncu dovoljeno še malce osebno obarvano razmišljanje, ki sicer ni običajno v takšnih prikazih. Avtorica piše o Evropski zvezi (Evropi) in Sloveniji, temi, ki očitno že nekaj časa buri slovensko politično in strokovno javnost. Ta interes sicer nedvomno po eni strani močno spodbuja tudi znanstveno raziskovanje, toda po drugi strani temu istemu raziskovanju megli poglede in meša strokovni interes s političnimi cilji. Slednji so seveda popolnoma legitimni, toda nekje je vendar treba postaviti mejo. To še posebej zato, ker smo priča tistemu, kar avtorica poimenuje »proces pluralizacije in 'drobljenja' problemov, dilem in vprašanj v zvezi z evropeizacijo.« Možnost, da bi tudi raziskovanje bilo vodeno predvsem s tem procesom, so očitno velike in posledice lahko

resne, takoj ko to mejo prestopimo. Ker že tretje leto delam za Evropsko komisijo, ta simbol procesov Evropskega združevanja, sem seveda toliko bolj občutljiv za tisto, kar to mejo po mojem mnenju prestopa. Pogosto sem z zanimanjem poskušal prebrati sestavke slovenskih raziskovalcev in bil razočaran nad strokovnostjo pisanja o Evropski zvezi. Kaj bi si lahko mislil o prispevku uglednega družboslovnega raziskovalca, ki v družboslovni reviji poroča o rezultatih svojega raziskovalnega dela in sporoča, da nas pred grožnjami EZ lahko reši samo Kulturni forum ene izmed slovenskih političnih strank? Ali o drugem, sicer tehnične izobrazbe, ki nas v različnih časniških prilogah prepričuje, da je edini cilj EZ ustanovitev nove Jugoslavije (s Slovenijo seveda)?

Pričujoča knjiga je primer, da se o občutljivih temah EZ-Slovenija da pisati tudi na strokovno neoporečen način, seveda na osnovi resnega in poglobljenega znanstvenega raziskovanja. Upati je, da bo v prihodnosti takšno pisanje pri slovenskih raziskovalcih prevladovalo, saj samo tako lahko resno premislimo in pretehtamo vse razsežnosti našega odnosa z Evropsko zvezo in naš delež v evropskem povezovanju.